Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

LAUSUNTO

Ympäristövaliokunnalle 18.4.2018

Asia: LA 23/2017 vp Lakialoite laiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta

Ympäristöministeriö
Ympäristöneuvos Esko Hyvärinen

Lakialoite luonnonsuojelulain muuttamiseksi koskee lain 45 §:n muuttamista ja uuden 45 a §:n lisäämistä. Luonnonsuojelulain 45 §:ää on esitetty muutettavaksi siten, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ei enää voisi myöntää lupaa poiketa luonnonsuojelulain nojalla rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön (lukuun ottamatta 44 §:n tarkoittamia lajeja), sen osan tai johdannaisen maahantuonnista, maastaviennistä, myymisestä ja vaihtamisesta tai tarjoamisesta myytäväksi tai vaihdettavaksi. Uudella 45 a §:llä kiellettäisiin eläinyksilöiden tai niistä otettujen osien maahantuonti, maastavienti, myyminen ja vaihtaminen sekä tarjoaminen myytäväksi tai vaihdettavaksi muisto- tai keräilyesineenä (*metsästystrofeina*).

Luonnonsuojelulain soveltamisalaan kuuluvat Suomessa luonnonvaraisina esiintyvät eläin- ja kasvilajit lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä taloudellisesti hyödynnettäviä kalalajeja. Luonnonsuojelulain 38 §:n mukaan rauhoitettuja ovat kaikki soveltamisalaan kuuluvat nisäkkäät ja linnut. Lisäksi asetuksella voidaan tarvittaessa rauhoittaa muiden eliöryhmien lajeja koko maassa tai osassa maata. Koko maassa asetuksella rauhoitettuja muita lajeja kuin nisäkkäitä tai lintuja on nykyisin 62 eläinlajia ja 142 kasvilajia. Lisäksi osassa maata on rauhoitettu yksi perhoslaji ja 17 kasvilajia.

Rauhoitettuja lajeja ja niiden osia tai johdannaisia liikutellaan Suomen rajojen yli eri tarkoituksissa, joista tavallisimpia ovat tutkimukseen liittyvät, kuten tieteellisten kokoelmien näytteiden lainaus ulkomaisiin museoihin tai muiden näytteiden lähettäminen analysoitavaksi ulkomaisiin laboratorioihin esimerkiksi geneettisiä tutkimuksia varten. Rauhoitettujen lajien yksilöiden siirtoja tehdään aika ajoin myös eläintarhojen välillä. Esitetty luonnonsuojelulain 45 §:n muutos estäisi muun ohella edellä mainitun kaltaiset, nykyisin ELY-keskuksen poikkeamisluvalla tapahtuvat toimet.

Uudella 45 a §:llä ei olisi mainittavaa vaikutusta Suomessa esiintyvien lajien metsästystrofeiden viennin suhteen, koska metsästyslain 5 §:n riistalajit ja rauhoittamattomat eläinlajit sekä taloudellisesti hyödynnettävät kalalajit eivät kuulu luonnonsuojelulain soveltamisalaan. Luonnonsuojelulain piiriin kuuluvista eläinlajeista, joita ei ole rauhoitettu, voisi metsästystrofeita ajatella tehtävän lähinnä joistakin kalalajeista.

Metsästystrofeiden tuontikiellolla olisi merkittäviä vaikutuksia. Kiellolla asetettaisiin sekä EU-tason lainsäädäntöä että CITES-sopimusta tiukemmat rajoitukset metsästystrofeita koskien. Kielto kattaisi myös sellaiset lajit, jotka eivät kuulu CITES-sopimuksen piiriin. Vuonna 1975 voimaan tulleen CITES-sopimuksen tavoitteena on varmistaa, että luonnonvaraisilla eläimillä ja kasveilla käytävä kansainvälinen kauppa ei vaaranna niiden säilymistä. Sopimuksen liitteisiin sisältyy noin 36 000 lajia, joista eläinlajeja on noin 5 800.

Metsästystrofeet CITES-sopimuksessa

Koska monet halutut trofee-lajit kuuluvat CITES-sopimuksen piiriin, on myös trofee-metsästys ollut sopimuksen puitteissa esillä. CITES-sopimus tarkastelee aihetta vain luonnonsuojelullisesta näkökulmasta eli kansainvälisen kaupan vaikutuksia lajien luonnonvaraisiin populaatioihin. Eläinsuojelulliset ja eettiset kysymykset eivät lähtökohtaisesti vaikuta CITES-sopimuksen puitteissa tehtäviin päätöksiin.

Syksyllä 2016 CITES-sopimuksen 17. osapuolikokous tiukensi metsästystrofeiden kansainvälistä kuljettamista koskevia lupaehtoja pitkälti EU:n ehdotuksen mukaisesti. Metsästystrofeiden kohdalla ei enää poiketa CITES-vientiluvan vaatimuksesta, millä pyritään mahdollisimman pitkälle varmistumaan siitä, että trofeet ovat laillista ja kestävää alkuperää. Vientilupa edellyttää, että kansallinen CITES-lupaviranomainen on vakuuttunut, että trofee on hankittu kansallisten lakien mukaisesti, että se on määritelmän mukainen, että trofee on kyseisen metsästäjän metsästämä ja tarkoitettu henkilökohtaiseen käyttöön, että se kuljetetaan metsästäjän toimesta tai hänen puolestaan ja että kansallinen tieteellinen CITES-viranomainen katsoo, että trofeen vienti ei haittaa lajin säilymistä.

CITES-sopimuksen XIV artikla sallii osapuolten toteuttaa tiukempia kansallisia toimenpiteitä kuin mitä sopimus edellyttää, esimerkiksi:

- Ranska kielsi vuonna 2015 leijonatrofeiden maahantuonnin ja suunnitteli laajempiakin tuontikieltoja.
- Hollanti kielsi vuonna 2016 yli 200 lajin metsästysmuistojen tuonnin maahan.
- Australia on kieltänyt CITES sopimuksen liitteen I metsästystrofeiden tuonnin ja viennin, elleivät ne ole todistettavasti peräisin ajalta ennen CITES-sopimusta. Australia kohtelee lisäksi afrikanleijonaa, norsuja sekä kaikkia valaita ja delfiinejä kuin ne kuuluisivat sopimuksen liitteeseen I. Liitteen II sarvikuonometsästysmuistojen tuonti on myös kielletty. Sarven sisältävän trofeen ajoittuminen CITES-sopimusta edeltävälle ajalle on osoitettava radiohiiliajoituksella.

EU-tason CITES-lainsäädäntö

CITES-sopimus on toimeenpantu EU:ssa unionin yhteisellä lainsäädännöllä, joka on jäsenmaissa suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. EU:n lainsäädännössä säädetään ulkorajat ylittävän tuonnin ja viennin lisäksi myös EU:n sisäisestä kaupallisesta toiminnasta ja elävien eläinten siirroista. Keskeisin osa EU:n CITES-lainsäädäntöä on ns. CITES-perusasetus (Neuvoston asetus (EY) 338/97). Eri lajiliitteissä olevien lajien tuonti, vienti ja EU:n sisäinen kauppa vaativat erilaisia lupia. Lupamenettelystä ja lupien myöntämisperusteista on säädetty perusasetuksen lisäksi komission toimeenpanoasetuksella (EY) N:o 865/2006 muutoksineen.

Myös EU on asettanut joitakin CITES-sopimuksen edellyttämää tiukempia rajoituksia. Euroopan komission tuontikieltoasetuksessa ((EU) 2015/736) luetellaan lajit, joiden tuonti EU:n alueelle on kokonaan kielletty. Näille ei voida myöntää CITES-tuontilupaa. Tätä asetusta päivitetään yleensä kerran vuodessa. Asetukseen lisättiin vuoden 2015 alussa kuuden erityistä huomiota vaativan CITES-lajin metsästysmuistojen tuontia koskevia tiukennuksia. Tuontiehtoja tiukennettiin osin lajeihin kohdistuvan merkittävän laittoman kaupan vuoksi, osin koska metsästysmuistojen vienti ei ole kaikkien maiden populaatioiden kohdalla kestävää.

Tiukemmat vaatimukset asetettiin leijonan, afrikannorsun (Botswanan, Namibian, Etelä-Afrikan ja Zimbabwen populaatiot; muut populaatiot ovat CITES I/EU A -liitteissä, joille jo entuudestaan vaaditaan aina CITES-tuontilupa), virtahevon, isosarvikuonon (Etelä-Afrikan ja Swazimaan populaatiot; muut populaatiot ovat CITES I/EU A -liitteissä), jääkarhun ja argaalin metsästystrofeiden tuonnille EU:n alueelle. Näille vaaditaan CITES-vientiluvan lisäksi aina myös CITES-tuontilupa. Lupien on oltava voimassa ennen kuin metsästysmuisto saapuu EU:n alueelle. Lisäksi CITES II-liitteen lajeista ruskeakarhu (harmaakarhu/grizzly), susi ja ilves ovat EU:ssa A-liitteen lajeja, joiden tuontiin vaaditaan aina CITES-tuontilupa.

Henkilökohtaiseksi metsästysmuistoksi tuotuja esineitä ei saa EU:n alueella myydä tai muulla tavalla hyödyntää kaupallisesti ilman CITES-lupaviranomaisen myöntämää todistusta. Todistus voidaan myöntää vain B-liitteen lajien metsästystrofeille, ja vain tiettyjen ehtojen täyttyessä.

Komission tieteellinen tarkasteluryhmä (Scientific Review Group) käsittelee neljä kertaa vuodessa lajien suojelun tasoa ja jos tietyn lajin tuonti tietyistä alkuperämaista unioniin uhkaa lajin olemassaoloa, ryhmä muodostaa kielteisen kannan. Päätöstä seuraavasta päivästä lähtien ei voida myöntää CITES-tuontilupaa tästä tietystä maasta peräisin olevalle tietylle lajille. Näin asetettu tuontikielto on toistaiseksi voimassa, ja raukeaa kun viejämaa pystyy osoittamaan, että lajin kannanhoito on kestävällä pohjalla. Jos viejämaa ei pysty antamaan tyydyttävää vastausta viedään tuontikielto tuontikieltoasetukseen.

Vankeudessa kasvatetut yksilöt

Varsinkin Etelä-Afrikassa on yleistynyt trofee-metsästystä varten vankeudessa kasvatettujen yksilöiden metsästys aidatuilta alueilta (ns. ”canned hunting”) erityisesti leijonien kohdalla. Metsästäjät voivat halutessaan valita jopa ennakkoon varausta tehdessään, minkä eläimen haluavat tappaa. Hinnat vaihtelevat yksilöittäin. Käytäntöä on kritisoitu laajasti sekä eläinsuojelullisista että eettisistä syistä. Myöskään metsästäjien keskuudessa käytännölle ei ole yhtenäistä hyväksyntää. Esimerkiksi maailman suurin metsästysseura, Safari Club International, on sanoutunut irti käytännöstä.

CITES-sopimus tarkastelee kansainvälisen kaupan sääntelytarvetta vain siitä näkökulmasta, voiko kansainvälinen kauppa vaarantaa luonnonvaraisten populaatioiden säilymisen. Laillista alkuperää olevien yksilöiden vankeudessa syntyneillä jälkeläisillä ei pääsääntöisesti katsota olevan vaikutusta luonnonvaraisiin populaatioihin.